

Czigléné Farkas Katalin

A tanórák előkészítése óratípusok,
vázlatok- tervek és a hozzárendelt
eszközszükséglet, valamint berendezés.

A követelménymodul megnevezése:

Általános pedagógiai asszisztensi feladatok

A követelménymodul száma: 1283-06 A tartalomlelem azonosító száma és célcsoportja: SzT-011-50

A TANÓRÁK ELŐKÉSZÍTÉSE, ÓRATÍPUSOK, VÁZLAT- TERVEK ÉS HOZZÁRENDELTE ESZKÖZSZÜKSÉGLET, VALAMINT BERENDEZÉS

ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

Tanóra, szemléltetőeszköz, tantermi berendezés, tervezés, előkészület... jól ismertek a pedagógiai szakirodalomban és a pedagógia gyakorlatában egyaránt. A ma pedagógiai gyakorlatában nagyon színes a nevelés -oktatás palettája.

Aki kezdő és nem gyakorlott pedagógus elvész a sokféle információ dzsungelében. Elég ha ránéz az alábbi három képre, s láthatja hányféle tanulási mód jelent meg.

1. ábra. Tanulás együttes munkában

2. ábra. Tanulás csoportmunkában

3. ábra. Tanulás egy projektfeladaton keresztül

Egyre inkább látszik, hogy a munkahelyeken az együttműködés, a csapatmunka, a kollégák közös feladatvégzése kerül előtérbe.

A tanári ismeretközlésre építő, frontális tanulásszervezés nem teszi lehetővé a tanulók együttműködési, döntési és kommunikációs készségeinek fejlesztését. A kooperatív tanulási helyzetekben viszont a gyerekek mindezeket a készségeket, képességeket folyamatosan tanulják, gyakorolják. Az iskolára hárul az a feladat, hogy a tanulók jelentős részét a másokra való odafigyelésre, törődésre, önzetlenségre, segítségnyújtásra szocializálja. A tapasztalatok azt jelzik, hogy ha az iskolában a hagyományos módszerekkel tanítanak, a gyerekek versengők, csak saját teljesítményükre figyelők lesznek. Ha azonban a kooperatív módszereket használja az iskola, a tanulók is kooperatívák, együttműködővé válnak, képesek figyelni társaikra.

Napjainkra egyre inkább jellemző, hogy szűkülnek a gyerekek kommunikációs lehetőségei. A televízió térhódítása, a közös családi beszélgetések csökkenése, mind e probléma erősödését jelzi. Itt is az iskola feladata, hogy olyan tanulási helyzeteket teremtsen, amelyben lehetősége adódik a tanulóknak saját véleményük megfogalmazására, azok ütköztetésére társaik véleményeivel. Erre a frontális, ismeretközlő tanítás kevés lehetőséget kínál. Hosszú percek telhetnek el úgy, hogy a beszélgetés csupán két ember között zajlik. A kooperatív munkában párhuzamos interakciók zajlanak, minden csoporttag szóhoz jut, számít a véleménye. Ezekben az együttműködő tanulási helyzetekben jelentősen fejlődhet a tanulók kommunikációs készsége.

Egyre inkább számolni kell azzal a ténnyel is, hogy különböző anyagi, szociális háttérű és eltérő képességű diákok találkoznak az osztályokban. A tanulóknak meg kell ismerniük, és értéként kell elfogadniuk ezeket a különbözőségeket. Ez sem oldható meg a jól ismert frontális osztálymunka keretein belül, hiszen ez a tanulásszervezés semmiféle interakciót nem biztosít a tanulók között. Tapasztalatszerzésre, együtt dolgozásra, közös tanulásra van szükségük.

Az iskolákra háruló, röviden felvillantott új feladatok eredményes megoldása, kezelése új, az eddig megszokottól eltérő tanulásszervezési eljárásokat igényel.

A régi módszerek – amelyek arra a feltételezésre épülnek, hogy a tanulók tanulási képessége, tempója, kommunikációs készsége egyforma – mára alkalmatlanná váltak. Új megoldások szükségesek, ezek alkalmazásához azonban sok didaktikai kérdést másképpen kell vizsgálnunk.

A tanulásról

Az egyéni tanulási utat biztosító differenciáló tanulásszervezési módok alkalmazása feltételez egy nagyon fontos dolgot. Mit? Tehát ez mire vonatkozik? az iskola első percétől kezdve tanulási technikákat szükséges tanítani a gyerekeknek. A differenciáló óravezetésnek, a kooperatív tanulásnak ugyanúgy megvan a menete, mint minden más tanulásnak az iskolában.

A cselekvéses tanulás fontossága

Az ismeretközlő tanítás helyett kell a cselekvés, és élményszerű tanulást kell beemelni az iskolákba.¹

A Gyermek Házában tanult egy kisfiú, Boldizsár, aki hatodik korában megnyerte a Zrínyi Ilona matematikaverseny kerületi fordulóját. Egy másik fiú, Peti, nagyon jól teljesített a Tanulási Képességet Vizsgáló Bizottság kontrollvizsgálatán, amin két évente részt vesz. Peti ugyanis tanulásban akadályozott kisfiú.

Boldizsár és Peti barátok, elsős koruk óta osztálytársak is, egy osztályban tanulnak a Gyermek Házában. Elsős koruk óta együtt vesznek részt matematikaórákon, és egyéni képességeiknek megfelelően haladnak.

Példájuk mutatja, hogy korunk iskolájának, pedagógusainak milyen új kihívásoknak kell megfelelniük.

¹ Lénárd Sándor – Rapos Nóra: Adaptív oktatás Szöveggyűjtemény 2. kötet. Educatio, Budapest, 2008. 302–303. o.

Az iskolában tanuló gyerekek nagyon sokfélék. Nekünk, az iskolákban asszisztenseknek pedig az a dolgunk, hogy mindezeket a gyerekeket megszólítsuk, hatékonyá tegyük számukra az iskolát, kialakítsuk bennük a biztos alapkészségeket, függetlenül az egyén képességeitől, érési ütemüktől, otthonról hozott ismereteiktől, motivációjuktól.²

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

A tanórák előkészítése, a vázlatkészítés és hozzárendelt eszközrendszer a pedagógiai tervezőmunka alapja.

1. Tervezés során kiindulás a tanmenetkészítés

A tanmenet szerepe³

A tanmenet a pedagógus által készített tervezési dokumentum.

A tanmenetnek az a szerepe, hogy mind a készítő pedagógust, mind a vele együttműködő kollégáit hosszabb távra orientálja az oktatást tervezett időbeli menetéről, megkönnyítse a különböző tantárgyak, művelődési területek tartalmi összerendezését (a tantárgyi koncentrációt), az átláthatóságot. A tanmenet hagyományosan egy osztályra készül, de a fejlesztéscentrikus pedagógiai munkához készülhet egy-egy csoportra vagy egyes tanulókra is.

A tanmenet ezt a szerepét csak akkor tölti be, ha az oktatási periódus vagy tanév elején, illetve fejlesztő pedagógiai munka esetén a tanév előre meghatározott rövidebb időbeli egységgel (a fejlesztési feladattól függően egy hónap, egy félév stb.) előtt készül el. Ezért a terv csak hozzávetőleges lehet, hiszen nem tudhatjuk előre pontosan, hogyan vesszük majd a gyerekekkel együtt az akadályokat.

A tanmenet készítésének gyakorlati kérdése

Az osztályok számára készített tanmenet

A tanmenet hagyományosan a feldolgozandó tartalom vagy az elsajátítandó műveletek, tevékenységek tanórákra való elosztását jelenti az egyes osztályok számára.

² Lénárd Sándor – Rapos Nóra: Adaptív oktatás Szöveggyűjtemény 2. kötet. Educatio, Budapest, 2008. 301. o.

³ Hunyadi Györgyné – M. Nádasi Mária: Pedagógiai tervezés In. Adaptív oktatás Szöveggyűjtemény 2. kötet. Educatio, Budapest, 2008., 93 – 115. o.

Fontos a tanmenet készítésekor annak átgondolása, hogy összesen és valóságosan hány tanítási óra megtartására nyílik alkalmunk; ezen belül hány tanítási órát tervezhetünk alapvetően új ismeret feldolgozására, hányszor és mikor lehet indokolt egész órás ismétlés, rendszerezés vagy értékelés; hányszor és mikor indokolt, illetve tervezhető iskolán kívüli tanítás-tanulás (például házi feladat, könyvtári vagy múzeumi óra, tanulmányi séta, erdei iskola stb.).

A tanórák számának meghatározásában a helyi tantervből kell kiindulnunk, figyelembe véve az óratervet (egy tantárgyra hány óra jut egy héten), az oktatás tartalmát és a követelményeket, s ha vannak előzetes tapasztalataink, az osztály sajátosságait és az oktatás várható körülményeit. A tanmenet legtöbbször egy tantárgyra, egy tanévre, egy osztályra készül.

A tanmenet új variációi szükségesek abban az esetben, ha az oktatás nem tanórákhoz, nem tantárgyakhoz kötődik, ha epochális vagy projektoktatás folyik.

Az **epochális (időszakos) oktatás** lényege, hogy egy-egy tantárgy, műveltségi terület tanítása-tanulása nem órarendszerben történik, hanem sűrítve, blokkosítva. Azaz hosszabb ideig (például 2–3 hétig) naponta a tanítási óránál lényegesen hosszabb időtartamban foglalkoznak egy kiemelt tantárggyal vagy komplex témakörrel. A tanév során az epochák váltogatják egymást. (Ez egyben azt is jelenti, hogy az epochálisan oktatott tantárgyak nem folyamatosan vannak jelen az oktatásban, hanem időszakosan – de természetesen tervezetten – bukkannak fel.)

Az epochális oktatás esetében a tanmenet az epochák tervezett sorrendjét tartalmazza, akár egy, akár több tanévre vonatkozóan.

A projektoktatást valamely komplex téma olyan feldolgozását jelenti, amelynek során a téma meghatározása, a munkamenet megtervezése, a témával való foglalkozás, a közös munka eredményének létrehozása a gyerekek valódi önállóságán alapul. A tanár feladata ennek az önállóságnak helyt adni, ezt az önállóságot segíteni. A projekt megoldása lehet egy gyerek, egy osztály, egy osztályon belüli vagy osztályok feletti gyerekcsoport, vagy akár egy egész iskola ügye. Időtartalmát tekintve lehet néhány napos, egy vagy néhány hetes, de kiterjedhet akár egy vagy több tanévre is.

A projektoktatás esetében a tanmenet kimerülhet a projektekre fordítható idő jelzésében; de ez a megoldás kiegészülhet a projekttel várhatóan elérhető célok felsorolásával, vagy a létrehozandó produktum megjelölésével, vagy a feldolgozandó téma tartalmi szerkezetének felvázolásával is. Az idő nem fejezhető ki tanítási órákban, hanem tanulási időszakokban.

A csoportok és egyének számára készített tanmenet

A gyermekek tanulás szempontjából fontos sajátosságainak (részképességek fejlettsége, szociális érettség stb.) megismeréséhez és fejlesztéséhez már eljárások sora áll rendelkezésre, legyenek azok az iskolai munkához általában, vagy éppen egyes ismeretkörök, műveletfajták elsajátításához különösen szükségesek.

A megismert jellemzők alapján lehet megtervezni a gyerekek adaptív oktatását. Adaptív oktatásnak nevezzük az egyéni sajátosságokra tekintettel lévő differenciálás és az egyéni sajátosságok ismeretében megvalósuló egységes oktatást együttesen. Az adaptív oktatás egyik alapfeltétele, a tanulás szempontjából hasonló sajátosságokkal rendelkező tanulók számára közös, illetve a tanuláshoz szükséges fontos jellemzőikben társaiktól eltérő tanulók számára egyéni vagy csoportos fejlesztési tervek vagyis (funkciójukat és megjelenési formájukat tekintve) tanmenetek készítése

E tanmenetek értelemszerűen nem készíthetők el a tanév elején, hanem csak rövidebb periódusokra, hiszen az ismételt tájékozódás nem csak az eddigi fejlesztési utat erősítheti meg, hanem korrekcióra is készítheti a pedagógust.

Tervezés egy témára

Az oktatás tartalma, az ennek feldolgozása érdekében készített tanmenet természetes tartalmi vagy tevékenységbeli alegységekre, témákra tagolódik.

A témák feldolgozására készített terv részletesebb, mint a tanmenet, hiszen a körülmények (a tanulók tudásszintje, a rendelkezésre álló idő, az eszközök stb.) ismeretében készítjük el a tanév folyamán. Annyira azonban nem részletes, hogy szükségtelenné tenne a tanítási órára való készülést.

A tartalmat és a gyakorlati feldolgozás körülményeit együtt tekintve készíthetünk:

- Tematikus terveket,
- Epoque terveket
- Projekt terveket.

Tematikus tervezés

A tematikus tervezés lényege, hogy egy viszonylag zárt, összefüggő tananyagrészt (téma) feldolgozásának pedagógiai tervét készítjük el, tanrendi órarendszerben gondolkodva. Témára minden tantárgy típus tananyaga, minden művelődési terület bontható.

A tematikus tervezés során tekintettel vagyunk:

- A gyerekek, tanulással kapcsolatos fontos jellemzőire (irányított és önálló tanulásra való képesség, motiváltság, társas helyzet)
- A tanulóknak a téma feldolgozása szempontjából fontos jellemzőire (feltételezhető előzetes, megalapozó tudás, érdeklődés stb.)
- A téma feldolgozásának céljára, céljaira (a feldolgozás végére a tanulók ismereteiben, műveleteiben, attitűdjeiben várható változásokra), amelyek a tantervben megadott évfolyamra vagy ciklusra vonatkozó követelményekből bonthatók le
- A feldolgozandó tartalom kisebb időbeli oktatási egységekre bontására, a tananyaggal való foglalkozás iskolai vagy iskolán kívüli (tanulmányi kirándulás, könyvtári, múzeumi óra, házi feladat stb.) lehetőségeinek áttekintésére

- A feldolgozási folyamat sajátosságaira (az ismeretszerzés, az alkalmazás, a rendszerezés, az értékelés helyére a folyamatban), egyeztetve a tartalom és feldolgozás logikáját
- Arra, hogy egységes vagy differenciált oktatási koncepciót akarunk-e érvényre juttatni
- Arra, hogy milyen szervezési módok, tanári és tanulói módszerek, eszközök alkalmazására lesz/lehet mindehhez szükség
- Arra, hogy a téma tervezésekor megfogalmazott oktatási célok milyen módszerekkel, eszközökkel értékelhetők megfelelően a téma lezárásakor

Az epochális tervezés

A magyar közoktatásban több évszázados hagyományai az órarend szerinti oktatásnak vannak.

A reformpedagógiai mozgalom képviselői a XX. Század elejétől támadták a tananyag feldolgozásának tanórákra tördelését, mondván, hogy nincs esély arra, hogy a gyerekek képesek negyvenöt-ötven percenként érdeklődést váltani, hogy képesek ennyi idő alatt a tanóránként változó témákban elmélyedni.

A reformpedagógiai mozgalom keretében alapított iskolákban ezért különböző megoldásokkal helyettesítették a kialakult gyakorlatot.

A Waldorf iskolákban a közismereti tárgyak (pl. az alsóbb osztályokban számolás, formarajz, betűírás, a felsőbb osztályokban növénytan, állattan stb.) témáinak fő oktatási időben történő feldolgozása alakult ki epochális rendszerben, a rendszeres gyakorlást igénylő „készségtárgyak” naponta, meghatározott időkeretben, sokszor hagyományos tanóra keretében ismétlődnek a főoktatás után (pl. gimnasztika, idegen nyelv, festés stb.)

Ez a megoldás a későbbiekben más pedagógiai koncepciók, gyakorlati megoldások sajátos időkezelését is inspirálta.

Az epochális oktatás nem terjeszthető ki azokra a tantárgyakra, amelyek a tanulók tantárggyal való napi vagy legalábbis folyamatos foglalkozást igényelnek (például ilyen a testnevelés, az ének, az idegen nyelv stb.)

A tervezés sajátosságait illetően a következőket érdemes szem előtt tartani:

- Az epocha felépítésének menete: ismétlés, az új anyag bevezetése, feldolgozása, lezárása. A formáló-segítő értékelés az oktatás folyamatában biztosítandó; az összegező-lezáró értékelés az epocha végén
- Az eredményes tanulás érdekében csak differenciált tanulásszervezésben és -irányításban érdemes gondolkodni

- Szerencsés megoldás, ha kapcsolódni tudunk más tantárgyak, műveltségi területek előző vagy következő epocháinak tartalmához. Ez az első tagozatban az alapkészségek (írás, olvasás, matematikai műveletek, verbális kommunikáció stb.) kimunkálása érdekében egyszerűen elkerülhetetlen

Készülés a projektoktatásra

A projektoktatás a nyílt oktatás megvalósulásának iskolapéldája.

A „project” kifejezést pedagógiai értelemben először 1900-ban használták az Egyesült Államokban a szakmai oktatáshoz kapcsolódóan. Az új terminus egy olyan gyakorlat jelölésére szolgált, amelyben a tanulók önállóan határozták meg a maguk számára a végeredményként elkészítendő (vizsga) munkadarabot, és a munkamenet, az elkészítés tervét is.

Az új pedagógiai szakszó és gondolat nagy karriert futott be, elsősorban az amerikai John Dewey (1892–1952) (ejtsd: dzson gyúi) és William Heard Kilpatrick (1871–1965) (ejtsd: viliem hörd kilpetrik) munkásságának eredményeként.

A projektoktatás gondolatát és gyakorlatát a reformpedagógiai irányzatok is átvették, s ma is alkalmazzák.

Projektoktatás:

- Konkrét élethelyzetből bontakozik ki
- A választott téma a tanulók érdeklődésének megfelelő
- A tevékenység folyamatában ez az érdeklődés továbbfejlődik
- A projektmunka tervezése, kivitelezése, bemutatása során a tanulók önszervezése és felelőssége érvényesül
- A projektmunka során sokféle szellemi és fizikai tevékenységformára van lehetőség
- Az együttműködés során sokféle szellemi és fizikai tevékenységformára van lehetőség
- A téma feldolgozására az interdiszciplináris megközelítés jellemző
- A projektmunka eredménye mindig valamilyen mások számára is bemutatható produktum
- A projekt megoldása során a pedagógus szerepe a szemmel tartás, szükség esetén a segítő továbbblendítő indirekt vagy direkt beavatkozás.

E szerint az értelmezés szerint a projektoktatás központjában a gyerek áll. Nem a folyamatot kell úgy irányítanunk, hogy az eltervezett célok, feladatok megvalósuljanak, hanem a folyamat során megjelenő megközelítésmódokat, tudást, társas megnyilvánulások számtalan változatát kell megerősítenünk vagy korrigálnunk (vagy csak tudomásul vennünk) aszerint, hogy időben távlatosan értelmezett, nevelési koncepciókkal adekvát célrendszerbe hogyan illelnek bele.

A pedagógiai szakirodalom azt is jelzi, hogy a jelenlegi pedagógiai szóhasználatában a kifejezés inflálódott, felhígult. Ezért javasolják a projektoktatásnak csak több-kevesebb ismérvét, elemét tartalmazó megoldásokra a „projektorientált oktatás” elnevezést.

Így a projektorientált oktatás témakörébe sorolják például azokat a megoldásokat, amelynél a pedagógus határozza meg a tananyagon belüli vagy kívüli témát előre meghatározott célok érdekében, viszont a téma feldolgozása, az eredmény bemutatása, az értékelés projektoktatásra jellemző módon történik.

Ilyen esetekben lehetőség van a nyílt és a zárt oktatás elemeinek együttes megvalósítására.

A téma megtalálása a projektmunka esetében a tanulóktól származik.

Ha már több témajavaslat is érkezik a tanulóktól, akkor azt kell elérni – esetleg több közös megbeszélésen, vitán – hogy a tanulócsoporthoz, az egyes tanulók szívesen kezdjenek a témával foglalkozni. E megbeszéléseken a pedagógus irányító szerepe kifejezett, hiszen kérdései, észrevételei, kiegészítései nyomán tudják a témát együttesen körülhatárolni, így tudják elsődlegesen megbecsülni, hogy reális-e egyáltalán a feldolgozásra vállalkozni. A téma kapcsolódhat szorosan egy-egy tantárgyhoz, de lehet tantárgyfölötti is.

A tervezőmunka lényege, hogy végig gondoljuk:

- Hogyan lehet, hogyan fogjuk a tanulókkal együtt a közös tervezést lebonyolítani
- Mi lenne a feldolgozás célszerű menete
- Milyen produktum(ok)ban és hogyan realizálódják a projekt
- A produktumok milyen, kiknek a számára történő bemutatása lenne megfelelő
- Melyek lehetnek a közös és egyéni értékelés szempontjai

Készülés a tanítási órára

Ahhoz, hogy a pedagógiai asszisztens a tanórai tevékenység részévé váljon, ismernie kell a tanítási órára való készülés lépéseit.

E cím alatt nem csupán a 45 perces „becsengetett” és „kicsengetett” tanítási órákra kell gondolunk.

A rugalmas órarend mint lehetőség az alsó tagozatba, a reformiskolák gyakorlatának megismerése, az ökonomikusabb és funkcionálisabb oktatásra törekvés az utóbbi évtizedben sok iskolában fellazította a hagyományos tanítási óra időbeli kereteit.

A tanítási óra tervezésének gyakorlata a zárt oktatás koncepciójának megfelelően alakult ki – összhangban az elmúlt évtizedek, évszázadok pedagógiai gyakorlatával, elméletével. De ma már célszerű arra vonatkozóan is tájékozódni, hogy mit jelent a tanítási órára a nyílt oktatás szellemében készülni.

Ezt annak ellenére érdemes megtenni, hogy ma nálunk az oktatás időbeli alapegységei döntő többségükben még mindig 45 percesek, s dominánsan a zárt oktatás elemeit mutatják.

A tanítási órára való készülés a pedagógus permanens tevékenysége, talán nem túlzás úgy fogalmazni, létformája. Mintaként szolgál a pedagógiai asszisztens napi munkájához.

A tanítási óra tervezésben is jártasnak kell lennie.

Az óra menetének konkrét megtervezése előtt megoldandó feladatokat tudnia kell, mert a pedagógus irányításának megfelelően részt vállalhat azokból:

- az óra céljának/céljainak a megfogalmazása;
- a tananyag kiválasztása;
- a gyerekek tanulás szempontjából fontos sajátosságának a megbecsülése,
- annak eldöntése, hogy egységességre vagy differenciálásra vagy ezek együttes alkalmazására törekszünk-e az oktatásban.

Az óra tervezése sokán világosan kell látnia az elérendő célok meghatározását.

A célok órára való lebontásával azért kell foglalkozni, mert minden óra a tanév vagy ciklus végi követelmények elérésének folyamatába illeszkedik bele, azt szolgálja.

A célok forrása:

- a pedagógus által (a helyi tanterv alapján) készített program, tématerv, vagy ennek hiányában maga a helyi tanterv;
- az órát tartó pedagógus szubjektív céljai az iskolai oktatás céljáról általában, és az éppen tanított osztállyal, csoporttal, egyénnel kapcsolatban különösen,
- a tanulók céljai;
- a tanulók megalapozó tudása, valós szükségletei, igényei.

Az oktatással kapcsolatos céljaink lehetnek távlataik, ennek következtében állandóak, valamint aktuálisak.

A távlati, állandó célok jelentős része a tanterven kívül a pedagógus neveléssel kapcsolatos koncepciójából ered, tehát a tudás, a képességfejlesztés mellett vonatkozhat szokásokra, attitűdökre, magatartási sajátosságokra is.

Az állandó távlati célok olykor aktuális célokká válnak.

Például egy tanítási óra szolgálhatja elsődlegesen és kifejezetten – az amúgy állandó célnak számító – szókincsfejlesztést egy osztály, néhány tanuló vagy akár egy-egy tanuló viszonylatában.

Ha az állandó, illetve az aktuális célok jelentik a tanítási óra tervezésekor a kiindulópontot, akkor az óra megtervezése e célokhoz viszonyítva történik.

Az állandó és az aktuális célok a zárt oktatásban nagyon fontosak, mert szűrőként, elsődleges rendező erőként működnek – célokhoz viszonyítunk minden tanítási óra tervezéséhez kapcsolódó döntést.

A célok a nyílt oktatással rokonszenvező gyakorlat számára is nagyon fontosak, de nem azért, hogy levezessük a belőlük a lehető legjobbnak tartott megoldást.

A célokból való kiindulás a nyílt oktatással rokonszenvedő gyakorlatnak is jellemzője lehet, csak nem kapcsolódik a megvalósításhoz egyetlen menet. A cél a tanítási órán mágnesként működik, vonzza a megoldáshoz vezető javaslatokat, utakat.

Az óra tervezésének másik fontos feltétele annak eldöntése, hogy mi legyen a feldolgozandó tartalom, a tananyag.

Az alapkérdés lehet az, hogy mit kell, mit lehet tanítani az órán. Ebben az esetben ez a készülési logika általában szorosan összekapcsolódik a tankönyvvel, a leckéről, leckére haladás gondolatával.

E tartalomközpontú tervezési modell a hazai gyakorlatban a legáltalánosabb. E tervezés veszélye, hogy az órán megjelenik az „idődruk”, a legfőbb feladat a tananyag elvégzése lesz, ami sokszor elvonja a figyelmet a tanulókról, azokról a nevelési szempontból fontos eseményekről, amelyek szintén a pedagógiai munka lényegéhez tartoznak.

Másféle gondolatmenetet jelent, ha a távlati vagy aktuális céljainkhoz rendelünk hozzá egy bizonyos tartalmat. A feldolgozás segédanyagait ebben az esetben sokszor magunk határozzuk meg, teremtjük elő, de ez akár a soron következő tankönyvi rész is lehet.

Megint másféle tervezési gyakorlatot jelent, ha céljainkhoz úgy keresünk oktatási tartalmat, hogy tisztában vagyunk azzal, egy cél többféle tartalommal is elérhető, tehát a tervezés során alternatív tartalmakban gondolkodunk.

A tanítási órák tervezése előtt elegendő lehet a tanulókról, az osztályról kialakult általános tapasztalataink számbavétele, de szükséges lehet – a tanulók egyéni fejlesztése érdekében – a tanulás szempontjából fontos egyéni sajátosságok mérlegelése is. Ezek a sajátosságok a következők:

- Az órai továbbhaladáshoz szükséges képességek, tudás szintje
- A tanárral, illetve a társakkal való együttműködési készsége és képessége
- Az önálló, egyéni tanulás sajátosságai
- A tanuló társas helyzete az adott osztályban, csoportban
- A tanuló motiválhatósága

Az, hogy egységes vagy differenciált tanítási-tanulási folyamatban gondolkodunk-e, valamennyi konkrét, tanítási órával kapcsolatos döntésünket nagymértékben behatárolja.

Az egységes tanulásszervezés lényege, hogy az együtt tanított gyerekek számára azonos célokat, azonos tartalmat, azonos elsajátítási utat tervezünk. Az osztályt vagy az éppen együtt tanuló gyerekeket egységesen kezeljük. „A nagy átlag” számára tervezünk, a tervet azonban a velünk együttműködő, általában legjobb tanulókkal hajtjuk végre, az oktatási folyamatban való eredményes részvételt viszont minden tanulóval elvárjuk. Ennek azonban nincs realitása, hiszen igaz ugyan, hogy az egységes tanulásszervezésben minden tanuló számára felajánljuk a tanulás lehetőségét (aki akar és tud tanulni, az haladhat velünk), de ennek a feltételeit nem tudjuk biztosítani.

A zárt oktatás keretében differenciálásra, minden egyes gyerek sajátosságait figyelembe vevő fejlesztésre törekedve különböző, de mindenképpen fejlesztő hatású.

A nyílt oktatással rokonszenvező gyakorlatban a differenciálás a tanulók belső szükségleteiből adódó tanulási részvételre is módot ad, nem feladata a pedagógusnak a differenciálás minden vonatkozásának megtervezése és irányítása.

A tanítási óra menetének konkrét megtervezése

E készülései szakaszban döntünk arra vonatkozóan, hogy:

- Az óra hogyan kapcsolódik az előző és a következő órához
- Az elsajátítási folyamat során mire kívánunk különösen tekintettel lenni;
- Hogyan érhetjük el a tanulók folyamatos motiváltságát
- Milyen szervezési módok, módszerek, eszközök alkalmazására kívánunk vállalkozni
- Milyen időbeosztást találnánk megfelelőnek

Az órák közötti kapcsolatot, „hidat” sok esetben a házi feladatok biztosítják.

Amikor tehát egy órát tervezünk, számba kell velünk, volt-e, mi volt a gyerekek otthoni munkája, hogyan tudunk rá az órán építeni; ha nem volt, hogyan tudjuk felidézni a továbbhaladáshoz szükséges tudást; illetve hogy milyen feltételek esetén és mi legyen a „lecke” a következő órára.

Házi feladattal az epochális téma feldolgozásánál nem mindig számolunk, a feldolgozás teljes menete az iskolában is lezajlik. Ami természetesen nem jelenti azt, hogy a tárgy, a téma iránt különlegesen érdeklődő gyerekek nem kaphatnak ötleteket a további foglalkozásra, vagy a külön gyakorlásra rászoruló tanulók nem kaphatnak lehetőséget a kiegészítő feladatok otthoni végzésére.

Az elsajátítási folyamat megtervezésekor el kell döntenünk, hogy induktív, deduktív vagy problémamegoldó stratégiát választunk-e az ismeretszerzéshez, s hogy e stratégiákba milyen tartalmi elemeket hogyan emelünk be a meglévő előzetes ismeretek továbbépítése érdekében.

Az alkalmazás megtervezésekor fontos szempontunk lehet, hogy a tanulók nem rekedhetnek meg az együttes gyakorlás szintjén, túl kell jutniuk az analógiás alkalmazáson is, s az önálló egyéni alkalmazás lehetőségének biztosítása is fontos feladat.

Az időben elegendő (tanulóként gyakran nagyon eltérő) alkalmazás a feltétele, hogy a műveletek (jártasságok, készségek) az eltervezett szinten kialakuljanak.

A rögzítés lehet elsődleges, szakaszos szóbeli, amikor összefoglaljuk (akár a tanuló, akár a tanár, akár egymás után a tanuló is, a pedagógus is) az oktatás menetének előző szakaszában tanultakat.

Az elsődleges szakaszos rögzítés lehet írásbeli is, ami adott esetben jelenthet készen adott vázlatpontokat, közösen megbeszélte, „kifejlesztett” vázlatot, megfelelő gyakorlottság esetén táblai rajzokkal, jelzésekkel, akár már csak hangnyomatékkal, gesztusokkal támogathatjuk a gyerekek önálló rögzítő, jegyzetelő tevékenységét. Így vezethet el a szakaszos rögzítés, s a folyamatos önálló rögzítés, a jegyzetelés megtanulásához. Mindehhez felhasználhatjuk a táblát, az írásvetítőt, s egyéb eszközöket is.

Az óra befejezése gyakran látszatrögzítéssel zárul, amikor arra a kérdésre, hogy „Mivel foglalkoztunk a mai órán?” az erre vállalkozó gyerekek egy-két mondattal válaszolnak. Ennek a megoldásnak az elsajátítási folyamatban valódi funkciója nincs, célszerű inkább a folytatást felvillantani (előretolt motiváció).

Az óra közbeni rögzítés elmulasztása oda vezethet, hogy az óra anyaga a gyerekek többsége számára „elszál”.

A rendszerezés különböző szintjei a biztosítékai annak, hogy a tudáselemek hálószerűen rögzülnek, aktualizálhatók, továbbépíthetők. A rendszerezés következő változataira érdemes gondolni:

- Elsődleges rendszerezés, amely valamely éppen megtárgyalt új ismeretnek az elvileg megfelelő ismeretekhez való hozzárendelését jelenti
- Parciális rendszerek létrehozása, amelyek egy tantárgy valamely nagyobb fejezetén belüli rendszerek kiépülését eredményezik
- Átfogó rendszerek kialakítása, amelyek valamely tantárgy egészére vonatkozó asszociációs szisztémát eredményeznek
- Komplex rendszerek kialakítása, amelyek valamely (rokon) tantárgycsoport egészére kiterjednek

Ezért a kapcsolatok felismertetésére nem csak az egyes órákon kerülhet sor, hanem teljes tanítási órákat is érdemes erre szánni.

A tanítási órán sor kerülhet a diagnosztizáló értékelésre éppúgy, mint a formáló-segítő értékelésre, vagy éppen az összegző-lezáró értékelésre.

Funkciója, hogy nyilvánvalóvá tegye a számunkra, mit, hogyan tudnak, miről, hogyan gondolkodnak, hogyan tevékenykednek a gyerekek.

Milyen előzetes tanulói ismereteket, felvetéseket, gyakorlottsági szinteket, alkalmazási módokat akarunk megismerni, és milyen módszerrel.

A diagnosztizáló értékelés megvalósítható óra eleji vagy óra végi „röpdolgozat” íratásával is. (Ilyen esetekben a tanulók munkáját természetesen nem osztályozzuk!) Ezért inkább az ajánlott, hogy óra végén végezzük a diagnosztikus értékelést, s a kapott helyzetképre építve készüljünk a következő órára.

A formáló–segítő értékelés szerepe, hogy a kiderült hiányok korrigálásához, a tudás továbbépítéséhez még a tanulás folyamatában segítséget adjunk. Tehát lényeges ismérve hogy a tanulási, elsajátítási folyamat része.

Egy-egy téma összegző–lezáró értékelésre, amelyek során a tanulási folyamat eredményeit vetjük össze a követelményekkel. Az összegző–lezáró értékelésre önálló tanítási órát vagy órákat érdemes szánni.

A tanítási óra hatékonysága erősen függ a tanulók motiváltságától, a tanulási folyamatban megjelenő érdekltségétől. Az a szerencsés és a kívánatos, ha a tanulókat olyan belső motiváltságától, a tanulási folyamatban megjelenő érdekltségétől. Az a szerencsés és a kívánatos, ha a tanulókat olyan belső motívumok ösztönzik, mint az érdeklődés, a kötelességtudat, az önbecsülés igénye stb.

Tekintettel arra, hogy a tanulók aktuális motiváltság és motivációs érzékenység tekintetében különböznek, az oktatás során törekedni szükséges a differenciált motiválásra.

Ez a zárt oktatás esetében azt jelenti, hogy külső motivációs hatásrendszert is szükséges biztosítanunk, a gyerekek sajátosságaira tekintettel. Leggyakrabban használt motiváló hatás a jutalmazás, a büntetés, a verseny stb.

A nyílt oktatásban – a belső motiváltság természetesen van jelen. Ez azt jelenti, hogy a pedagógus tekintettel tud lenni a tanulás folyamatban a tanulók aktuális testi, lelki, szellemi állapotára, részben alkalmazkodással, részben befolyásolással.

A szervezési módok vagy munkaformák (frontális munka, csoportmunka, párban folyó munka, az egyéni munka különböző változatai) alkalmazása nem lehet ötlesterű.

A zárt oktatás előnyben részesíti a frontális munkát, illetve a többi szervezési mód esetén a pedagógus által tervezett, szervezett megoldásokat. A nyílt oktatás felé hajló gyakorlat e területen is lehetővé teszi a tanulók szabad döntéseit.

A zárt oktatás koncepciójában gondolkodva meg akarjuk tervezni a gyerekek tevékenységét, a nyílt oktatás szellemében inkább számba vesszük a tanulók lehetséges (kívánatos és nem kívánatos) tevékenységformáit.

Az eszközök szerepe akár szemléltetés, akár a tevékenykedtetés szolgálatában áll, nagy jelentőségű.

Míg a zárt oktatás hívei az eszközhasználat célját, módját körülhatárolják, a nyílt oktatás gondolkörét vállalók a „szabad”, kreatív tevékenység jelentőségét emelik inkább ki.

Zárt oktatás esetében egységesen tanulási menet esetében javasolható különböző betétek, a kimentetek megtervezése. Különböző szervezési módok vagy munkaformák párhuzamos alkalmazása esetén fontos az időbeli összhang megtervezése. A frontális munka alkalmazása teszi lehetővé a leggyorsabb tanítást, a többi szervezési mód alkalmazása körülbelül dupla mennyiségű időt igényel.

Nyílt oktatás esetén az időgazdálkodás alárendelődik az aktivitásnak, az alkotó munkának, ez azonban soha nem jelentheti az idő „pazarlását”.

A szorgalmas tervezés jutalma a tervezési rutin megjelenése.

A zárt oktatás szellemében történő tervezésnek hagyományosan két írásos változata alakult ki, a tervezet és a vázlat.

Az óravázlat csak az óra legfontosabbnak tartott tevékenységeire tér ki. Az óravázlat külsejére ma már nincs formális előírás, nem az iskolai adminisztráció része, nem a pedagógusok ellenőrzésének eszköze (bár szakmai probléma esetén erre is felhasználható), hanem munkaeszköz. A vázlat a tanító rögzített emlékezete – részben az adott óra menetében, részben a következő órá(k)ra való készüléskor. A pedagógiai asszisztensnek jártasnak kell lennie az óravázlat felépítésében az órai tervezőmunkában, azért mert egyes részfeladatokat ő végez tanítási órán.

2. A tanítási óra menete⁴

A tanítási óra menete sokféle lehet a körülményektől, a pedagógus hozzáértésétől függően.

- Magának tartja fenn a tanóratervezés és irányítás jogát. (zárt oktatás esetén történik)
- A gyerekek valódi szerepet kapnak a tanítás–tanulás folyamatában (Nyílt oktatás koncepciójával rokonszenvezve)

A hagyományosan a hazai oktatáseméletben didaktikai feladatnak tekinthető az ismeretszerzés és alkalmazás egymással didaktikai kapcsolatban lévő komplex fázisa mellett a rendezés, rögzítés, ellenőrzés, értékelés és az oktatás pszichikus feltételeinek megteremtése, valamint a motiváció.

A tanítási órák szerkezetét meghatározó tényezők (zárttípusú órák esetén)

⁴ M. Nádasi Mária: Az oktatás szervezeti keretei és formái, In. Falus Iván (szerk.): Didaktika, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2003. 355 – 356. o.

- A didaktikai feladat
- A tantárgy (tananyag) sajátosságai
- A tanulók életkori sajátosságai és képességei
- Az alkalmazott módszerek és munkaformák

Az óratípus lényegében az óra jellege.

Az órák jellege (a zárt, hagyományos) a didaktikai feladatoknak megfelelően.

- Új ismeretet feldolgozó óra
- Az új ismeretet alkalmazó (gyakorló óra)
- Az új ismeretet megszilárdító (ismétlő, rendszerező) óra
- Az ellenőrző óra
- A kombinált (vegyes típusú) óra, amelyben több didaktikai feladat szerepel meghatározó jelleggel.

Az utóbbi évtizedben a vegyes típusú órák terjedtek el leginkább a megmerevedő (a; b; c; d) típusú helyett.

Az óratípusok helyett megjelent a szakirodalomban az óramodell fogalma. Ez azt jelenti, hogy az ismert didaktikai feladatok mellett jelentősnek kell tekinteni, hogy az óra milyen sajátos szerepet tölt be a tanítási-tanulási folyamatban, hogy milyenek az adott osztály sajátosságai, hogy milyen tanítási-tanulási eszközrendszer áll rendelkezésre, hogy a tanulók aktivitásának kiváltására, milyen lehetőségek kínálóznak.

A **kombinált óramodellek** (a tanítási-tanulási folyamat) hagyományos nézete szerint)

Jellemzője: Rugalmas óratípus, amelynek nagyon sok variációja lehetséges, minden vagy több didaktikai feladat szerepel benne.

Szerkezete:

- Az írásbeli házi feladat ellenőrzése.
- A tanulók tudásának ellenőrzése, a múlt órán végzett anyagról.
- Célkitűzés, motiváció.
- Az új anyag feldolgozása.
- Megszilárdítás (elsődleges rögzítés)
- Gyakorlati alkalmazás
- Házi feladat kijelölése

Kombinált óramodellek

- Ellenőrzés, új ismeretek feldolgozása
- Új ismeret feldolgozása, gyakorlati alkalmazás
- Új ismeret feldolgozása, megszilárdulása
- Új ismeret feldolgozása, gyakorlati alkalmazása, ellenőrzése
- Megszilárdítás, ellenőrzése

- Új ismeret feldolgozása, megszilárdulása, ellenőrzése

A felkészülés formái

- Állandó, folyamatos (önképzés, továbbképzés)
- Közvetlen előkészület: Órákra való felkészülés, óravázlat.
- A hagyományos óravázlat tartalmazza:
- Az általánosan alkalmazott fejlécét:
- Tanítás helyet (iskola, osztály)
- Tantárgy
- A tanítás ideje (év, hó, nap)
- Tanítási egység
- A tanítás célja
- Oktatási -képzési -nevelési feladata
- Óratípus
- Módszer
- Munkaforma
- Eszközök

Az óra menete, tartalmi részének a kidolgozása.

Ez tartalmazza az a tanóra logikai felépítését, az óra egyes részmozzanatait, részcélok és feladatok kitűzése, a részfeladat megvalósításának a módja, a munkaszervezése formák, az ellenőrzés és értékelés az alkalmazott eszközök, házi feladat fejlődése.

Az epocha és a projekttervet szem előtt tartva fontos a feljegyzések, átfogó tervek készítése egy-egy témafeldolgozás vagy időintervallum alatt. Amit szintén együttesen dolgoz ki a tanító és a pedagógiai asszisztens.

4. ábra. Tanórán

3. Óravázlat minta⁵

Magyar nyelv és irodalom:

Fogalmazás, 4. osztály

Osztályfok: 4. osztály

Műveltség terület/tantárgy: Magyar nyelv és irodalom, fogalmazás

Tananyag: Tárgyról leírás készítése

A tanítás–tanulás tartalma: Gyakorlóóra

A tanítás–tanulás céljai

1. Hosszú távú

- Fogalmazási készség és a helyesírás készség fejlesztése
- A páros, csoportos munkavégzés gyakorlása
- Az anyanyelvi írásbeliség különböző formáinak megismerése
- A műfaji jellegzetességek ismerete
- Önálló gondolatok vázlatos nyelvi formában való kifejezése

⁵ Bolla Veronika – Dr. Perlusz Andrea – Taufer Ildikó: Habilitációs és rehabilitációs tevékenységek – Fejlesztő foglalkozás tervek és óravázlatok, Educatio, Budapest, 2008. 55 – 59. o.

2. Rövid távú

- A leírás nyelvi eszközeinek számbavétele
- A leírás műfaji jegyeinek tudatosítása
- Nyelvtani, helyesírási ismeretek alkalmazása a fogalmazásokban
- Szókincsbővítés
- Önkifejezés és kreativitás fejlesztése
- Gondolatok, érzelmek kifejezésének megfogalmazása

Szervezeti keretek

- Frontális osztálymunka
- Differenciálás homogén csoportok révén

Bevezető rész

- A szükséges eszközök előkészítése
- Motiváció: zenehallgatás
- Célkitűzés: A mai órán csoportokban játékról fogtok leírást készíteni.

Fő rész

- A leírás fogalmának, műfaji jegyeinek a felelevenítése
- Csoportok kialakítása
- Csoportok feladatainak megbeszélése
- Önálló fogalmazás írása egy adott játékról
- Leírás készítése kérdések segítségével
- Három leíró fogalmazás mondatainak szétválogatása, sorba rendezése
- Leíró fogalmazás kiegészítése
- Csoportmunka
- Az elkészült leírások bemutatása

Befejező rész

- Értékelés
- Házi feladat kijelölése

TANÁRI AKCIÓK	TANULÓI AKCIÓK	MÓDSZEREK, ESZKÖZÖK, DIFFERENCIÁLÁS	IDŐ
<p>Bevezető rész</p> <p>Motiváció: Hoztam egy dalt, figyeljétek meg, miről szól!</p> <p>Célkitűzés: A mai órán csoportokban, játékokról fogtok leírást készíteni.</p>	<p>A gyerekek meghallgatják Kosztolányi Dezső: játék című versét a Kaláka együttes előadásában. Elmondják gondolataikat a dalról</p>	<p>A szükséges eszközök előkészítése</p> <p>Eszköz: magnó, CD</p> <p>Módszer: beszélgetés, motiváció</p> <p>Munkaforma: frontális osztálymunka</p>	<p>3 perc</p>

**A TANÓRÁK ELŐKÉSZÍTÉSE, ÓRATÍPUSOK, VÁZLAT-TERVEK ÉS HOZZÁRENDELTE
ESZKÖZSZÜKSÉGLET, VALAMINT BERENDEZÉS**

<p>Fő rész</p> <p><u>A leírás fogalmának, műfaji jegyeinek a felelevenítése</u></p> <p>Mit tanultunk a leírásról? Milyen fajtáit ismered? Hogyan tagoljuk?</p>	<p>A tanulók elmondják a leírásról eddig szerzett ismereteiket.</p>	<p>Módszer: kérdezés</p>	<p>2 perc</p>
<p><u>Csapatok kialakítása</u></p> <p>Nyissátok ki a füzeteket! Mindenki talál benne egy képrészletet. Keressétek meg az összetartozó részeket és így helyezkedjete el a teremben! (Képek: játékmaci, dob, autó, labda, roller, bohóc)</p>	<p>Két tanuló kiosztja a fogalmazásfüzeteket. A gyerekek, miután megtalálták a saját képüket, egymással beszélgetve megkeresik a csapatukat és leülnek.</p>	<p>Eszköz: füzetek, képek</p>	<p>4 perc</p>
<p><u>A csoportok feladatainak megbeszélése</u></p> <p>Húzzatok a zsákból egy-egy játékot! Írjátok róla leíró fogalmazást! Készítsetek leírást a LEGO-ról, a megadott kérdések segítségével! (Kérdések: Mi a neve? Honnan származik? Milyen fajta játék? Milyen anyagból készült? Milyen a felülete? Milyen formájú elemekből áll? Milyen színű lehet? Milyen részei vannak? Milyen nevű készletek kaphatók? Mit lehet belőle építeni? Hogyan lehet vele játszani? Hogyan tisztítható, tárolható? Mik a tapasztalataid a játékkal kapcsolatban? Miért szeretsz vele játszani?) Három leíró fogalmazást hoztam feldarabolva. Válogassátok szét a mondatokat, és a megfelelő sorrendben ragasszátok fel külön lapokra! Figyeljete a tagolásra! Leíró fogalmazást kaptok egy társasjátékról, amelyből hiányoznak szavak. Pótoljátok a hiányzó részeket és tagoljátok a leírást! Írjátok hozzá másik befejezést! (A mondatok a mellékletben található.)</p>	<p>A maci és a bohóc csapat 3-3 tagja a kihúzott tárgyról fogalmazást ír. Az autó csapatába tartozó 3 tanuló kérdések segítségével ír egy leíró fogalmazást. A roller és a labda csapat tagjai (3-3) fogalmazást mondatokra darabolva kapnak meg, és ezeket ragasztják fel egy lapra a megfelelő sorrendben. A babakocsi és a dob csapat 2-2 tagja kiegészíti a kapott szöveget, tagolja a leírást, és ír másik befejezést</p>	<p>– Eszköz: zsák, plüsskutya, társasjáték, hangszer, betűkirakó, memória, feladatlapok, ragasztó, számítógép – Módszer: beszélgetés – A mozgássérült tanuló és csapattársa a feladatot számítógépen készíti el. – A maci-bohóc (más tárgyról), a roller-labda, a babakocsi-dob csapatok azonos feladatokat kapnak, de külön csoportokban dolgoznak.</p>	<p>3 perc</p>

**A TANÓRÁK ELŐKÉSZÍTÉSE, ÓRATÍPUSOK, VÁZLAT-TERVEK ÉS HOZZÁRENDELTE
ESZKÖZSZÜKSÉGLET, VALAMINT BERENDEZÉS**

<p>Csoportmunka</p> <p>Jó munkát kívánok! Ha valakinek segítségre lenne szüksége, jelezze</p>	<p>A csapattagok együttműködve megoldják a feladatukat.</p>	<p>Munkaforma: csoportmunka</p>	<p>20 perc</p>
<p>Az elkészült leírások bemutatása</p>	<p>A csoportok felolvassák az elkészült fogalmazásokat</p>	<p>Módszer: bemutatás, szóban közlés</p>	<p>10 perc</p>
<p>Befejező rész</p> <p>Értékelés</p> <p>A fogalmazások és a csapattagok együttműködésének értékelése.</p> <p>Melyik fogalmazás tetszett, miért? Hogyan tudtatok együttműködni?</p> <p>Házi feladatnak készíttetek leírást egy képzeletbeli játékról, melynek a neve: KAMALÁKA.</p> <p>Szorgalmi feladat: Rajzold is le!</p>	<p>A tanulók elmondják tapasztalataikat a feladatokkal és a csapatukkal kapcsolatban.</p>	<p>Módszer: értékelés, megbeszélés</p>	<p>3 perc</p>

A három leíró fogalmazás mondatai

- A felnőttek is szívesen futnak utána.
- A felülete eredetileg sima volt, de a sok rugdosástól már több helyen elszakadt.
- A fiúk kedvenc játéka a focilabda.
- A kisebb gyerekek a vastagabb vagy a háromszög alakú formáját kedvelik.
- A legkedvesebb játékom az alvó maci.
- A színe eredetileg vajszínű volt, de a sok cirógatástól már inkább szürke.
- A szivárvány ezernyi színében pompázhat, az enyém 12 színű.
- Azért szeretem leginkább, mert megnyugtat, ha rosszat álmodom.
- Azért szeretem, mert csodálatos képeket tudok vele készíteni.
- Bár van, aki nem szeret vele tevékenykedni, de az én egyik kedvenc játékom a színes ceruza.
- De ekkor a ceruza is fogy.
- Én is nagyon szeretem, mert a barátaimmal jókat tudunk a szabadban játszani vele.
- Ezt nem szeretem, mert a kedvenc színeim hamar picurkák lesznek.
- Finom puha bundájához öröm hozzábújni.
- Főként fehér, fekete színben kaphatók de más színekben is megtalálható.
- Ha kitörik vagy elkopik a hegye, faragóval segíthetünk rajta.
- Ha szomorú vagyok, csak hozzábújok és máris jobb kedvem lesz.
- Kb. 14 cm hosszú, fél cm átmérőjű fából készült tárgy.
- Kb. 30 cm átmérőjű, gömb alakú.
- Kb. 40 centiméteres, éppen elfér a kispárnám mellett.
- Készülhet bőrből, műbőrből is.
- Kicsi ceruzával pedig nehéz rajzolni.
- Legjobban a rózsaszín pisze orra és a barna szeme tetszik.

- Legtöbbször rúgják, néha fejelik, a kisebbek gurítják.
- Lehet erősen fogó, csillogó, neon színű is.
- Már óvodáskorom óta velem alszom.

Leíró fogalmazás egy társasjátékról, amelyből hiányoznak szavak

Az én játékom a memóriajáték. Ez egy társasjáték, amit kettő vagy több játékos játszhat egyszerre. Többféle változatban ismert. Készülhet, de az enyém fából van. Darabból áll, amin képek vannak. Persze más témakörben is készülhetnek memóriák. Van állatos,, és Nálunk mindig a legfiatalabb játékos kezd. A játék során a lapokat fel kell Fordítani. Az nyer, akinek a végén a Párja van. A sok forgatás során a játékom lapjai Bár nem örülök neki, de abban segít, hogy megtaláljam a párokat. Anya szerint asztali játék, de mi a Is szoktunk vele versenyezni. A doboza színű és készült. A dobozt díszítik. A felirat Színű. Mérete kb. centiméter. A lapok csak akkor férnek bele, ha Összerakjuk őket. Én azért szeretem, mert az egész családnak játszhat vele és ilyenkor legtöbbször én nyerek.

4. A tanórák előkészítése (tanulási környezet biztosítása)⁶

A tanulási környezet felértékelődött a nevelési – oktatási folyamatban.

- Mit figyeljünk meg a tanulási környezet kialakításához?
- Gazdag, stimuláló ingerek
- Csoportos helyek kialakítása
- Zárt és nyitott helyek összekötése
- A motivációnövelés
- Érzelmi biztonság megteremtése
- Változatos helyek kialakítása
- Minden forrás elérhetővé tétele a tanulók számára
- Aktív és passzív helyek biztosítása
- Személyes helyek megléte

5. Termek berendezése

- A termék díszítése legyen mértéktartó, és irányítsa a figyelmet a legfontosabb tanulnivalókra. A sok szín és forma zavarja a tájékozódást
- A téri orientációs problémákkal küzdő kisiskolások lehetőleg a táblával, a pedagógussal szemben üljenek

⁶ Máténé Sej Jolán (8. fejezet): A tanulási környezet, In. Adaptációs kézikönyv, Educatio, Budapest, 2008., 141 – 142. o.

- A figyelemzavar, az impulzivitás, az önkontroll bármilyen problémájának fennállásakor a tantermet stabil, lekerekített élű bútorokkal rendezzük be a balesetek megelőzése érdekében
- A rend és a rendszer a környezetünkben hozzájárul a biztonság, a kiszámíthatóság érzéséhez és ezzel a lelki egyensúly fenntartásához is
- A magatartási problémákat mutató gyermek esetében mind a motiváció, mind pedig a figyelem fenntartásában fontos szerepe van az ültetésnek. A jelzések áramlatába kell ültetni, nem a késő területre, ahonnan nehezebb követni a foglalkozás menetét, és eleve előbb kilép a feladathelyzetből és nagyobb valószínűséggel köti le magát más tevékenységekkel
- Sokféle tevékenység közben fokozottan szennyeződik a bútorzat, fentiek mellett a jó tisztíthatóság kiemelt szemponttá válik a bútorok kiválasztásakor.
- A fejlesztő eszközök
- A fejlesztő eszköz kategóriája tágabb érelemben magában foglalja a tankönyveken, füzeteken és íróeszközökön kívüli, bármely foglalkozáson használható, a tanuló társadalmi beilleszkedésének folyamatát elősegítő eszközöket

6. A tanulást segítő eszközök

Eszközcsoportok	Funkciójuk
Tapintható betű- és számformák különböző anyagokból, többféle méretben, hívóképek	Érzékszervi megerősítés a betű- és számképek megerősítése érdekében
Kockák	Számfogalom kialakítása, számlépcsők építése
Hangszerek és zörejkeltésre alkalmas tárgyak	Auditív figyelem, észlelés és emlékezet fejlesztése
Modellek, szemléltetőeszközök	Összefüggések megértése, vizuális megerősítés minden ismeretanyaghoz
Sport- és játékszerek	A mindennapi testmozgás és mozgásfejlesztés eszköztára (ne csak a testnevelők férjenek hozzá)
Társasjátékok	Szabálytudat és -tűrés, siker és kudarc átélése, kezelése
Díszletek, jelmezek, paraván, bábok, maszkok (színpad/dobogó)	Szerepjáték, szituációs játék, dramatizálás, élethelyzetek megjelenítése, szóbeli kommunikációs gyakorlatok különböző címmel és céllal
Filmek, video- és DVD-tár	Szituációk elemzése, feldolgozása, megbeszélése
Képek, kártyák, újságok	Vizuális figyelem, észlelés és emlékezet fejlesztése
Nyomtatványok, iratmásolatok, csekkek, önéletrajz-, levél-, kérelemminták	Adatok kitöltése, másolása, hivatalos formák kipróbálása, írásbeli kommunikációs gyakorlatok különböző címmel és céllal
Térképek, menetrendek, telefonkönyv	Tájékozódási gyakorlatok
Lexikonok, enciklopédiák, CD-tár, katalógusok, számítógép internet-hozzáféréssel	Ismeretszerzési gyakorlatok
Számítógép-oktató szoftverek	Önálló tanulás
Számítógép, pendrive, projektor/kivetítő	Tanulói portfólió, prezentáció, csoportos projektek tervezése és bemutatása

5. ábra. Számítógéppel segített tanulás

A füzetek kiválasztása

A téri tájékozódás, a finommozgások koordinálása, a grafomotoros képességek terén gyengéséget mutató gyermeknek adjunk lehetőséget a nagyobb vonalközű írás- és a nagyobb rácsozatú matematikafüzet használatára.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

1. feladat

A pedagógiai tervezőmunka lépéseit olvassa el és emelje ki a fő gondolati egységeket. Készítsen vázlatot a kiemelések alapján.

Tanulási módszer: A szakirodalom elolvasása, a lényeges gondolatok kiemelése. Írásbeli feladat: a gondolati egységek logikai rendbe állítása vázlat készítésével.

Munkaforma: Önálló tevékenység

Felhasználható irodalom:

- Hunyadi Györgyné – H. Nádás Mária: Pedagógiai tervezés. In: Lénárd Sándor – Rapos Nóra (szerk): Adaptív oktatás II. kötet. Educatio, Budapest, 2008.

2. feladat

Kész óravázlat alapján gyűjtse össze és írja le a didaktikai részeit, feladatait!

Tanítási módszer: Szövegelemzés, általánosítás

Munkaforma: Önálló tevékenység

Felhasználható irodalom:

- Válogatás szakmódszertani folyóiratokból (óravázlatok) 1. Tanítás-tanulás szakmódszertani folyóirat tanítók számára I. évfolyam, 2003. szeptember/október/november
- 2. tanító c. módszertani folyóirat 2009–2010. megjelent számaiból

3.3. feladat

Indokolja meg mi az óratípus és az óramodell közötti különbség.

Tanítási módszer: Szövegfeldolgozás, lényegkiemelés, szakkifejezések, fogalmak értelmezése.

Munkaforma: Önálló tevékenység

Felhasznált irodalom:

- Hunyadi Györgyné – H. Nádás Mária: Pedagógiai tervezés. In: Lénárd Sándor – Rapos Nóra (szerk): Adaptív oktatás II. kötet. Educatio, Budapest, 2008.

4. feladat

Hospitáljon a gyakorlóterületen. A látogatott órán (bármilyen tantárgy vonatkozásában) figyelje meg és készítsen jegyzőkönyvet a megfigyeltekről. A megfigyelés célja a tanóra felépítése, feladatok és a módszerek kapcsolata, a használt eszközök, ellenőrzés módja, értékelés.

Tanulási módszer: Megfigyelés, tapasztalatgyűjtés, lényeges információk bejegyzése

Munkaforma: Egyéni vagy csoportos

Felhasználható irodalom:

- Fazekasné Fenyvesi Margit - Glauber Anna: A pedagógiai vélemény összeállítása, értelmezése. In: Girasek János (szerk.): Inkluzív nevelés - A tanulók hatékony megismerése, Suli Nova, Budapest, 2007.

5. feladat

Hospitálás alkalmával készítsen egy belső tervet a tanterem berendezéséről. Emelje ki a szemléltető eszközöket, az applikációs képek helyét. Szövegesen elemezze és írja le az elkészített terv alapján tanulásmódszertanilag megfelelőek-e a padok, asztal, szemléltető eszközök elhelyezése.

Tanulási módszer: Tapasztalat és megfigyelés alapján tervekészítés. Elemző munka és írásos feljegyzés készítése

Munkaforma: Lehet egyéni vagy csoportos

Felhasználható irodalom:

- Máténé Sej Jolán (8.fejezet): A tanulási környezet. In: Adaptációs kézikönyv, Educatio, Budapest, 2008.

6. feladat

A pedagógiai gyakorlat alkalmával írja össze az adott osztályban található taneszközöket. Csoportosítsa őket. Eszközcsoportok és funkciójuk szerint.

Tanulási módszer: Összegyűjteni a tanteremben található szemléltető és taneszközöket.

Munkaforma: Önálló tevékenység

Felhasználható irodalom:

- Máténé Sej Jolán (8.fejezet): A tanulási környezet. In: Adaptációs kézikönyv, Educatio, Budapest, 2008.

7. feladat

Kész óravázlatot olvasson el és képzelje el, hogy az órán részt vesz pedagógiai asszisztensként. Az óra részfeladataiban hol tudná a munkáját elképzelni. Írja le a feladatait.

Tanulási módszer: Az elmélet alkalmazása a gyakorlati munkában. Tervezés - leírás

Munkaforma: Önálló tevékenység

Felhasználható irodalom:

- A tanítás - Tanulás c. folyóirat 2003. szeptember/október/november cikkei
- Fejlesztő Pedagógia folyóiratban megjelent óravázlatok 2009–2010. évben

- Tanító c. folyóiratban megjelent óravázlat minták. 2009–2010.

8. feladat

Gyűjtse össze az epochális és a projektoktatás tartalmi elemeit. A lényeges elemeket írja le.

Tanulási módszer: Szövegfeldolgozás

Munkaforma: Önálló tevékenység

Felhasználható szakirodalom:

- Radnóti Katalin (szerk): A projektpedagógia mint az integrált nevelés egy lehetséges eszköze. Educatio, Budapest, 2008.
- Karlowits - Juhász Orchidea (szerk.): Utak a projektpedagógiához. In: Integrációs Pedagógiai Műhely Füzetek 5. Educatio, Budapest, 2008.
- Vekerdy Tamás (1990): a Waldorf-iskola első három évének programjáról. Waldorf-pedagógiai Alapítvány.

9. feladat

Két pedagógiai asszisztens beszélgetéséről. Az egyik a hagyományos (zárt) oktatásban, a másik (alternatív) nyílt projektoktatásban tanít. Írja le, mit meséltek feladatukról!

Tanulási módszer: Kidolgozó munka szakirodalom alapján

Munkaforma: Önálló tevékenység

Felhasználható irodalom:

- Lénárd Sándor - Rapos Nóra (szerk): Adaptív oktatás II. kötet. Educatio, Budapest, 2008.

MUNKANYAG

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

Az óravázlat feladatainak meghatározásához sorolja fel a képességfejlesztés mely területei fejleszthetők a tanítási órán!

Blank writing area for the first task, containing several horizontal lines for text entry.

2. feladat

Röviden foglalja össze a képességfejlesztés lehetőségeit a matematika és a szövegértés területén!

Blank writing area for the second task, containing several horizontal lines for text entry.

3. feladat

Égészítse ki az alábbi táblázatot a hiányzó eszközcsoportokkal illetve azok funkcióival!

Eszközcsopottok	Funkciójuk
	Érzékszervi megerősítés a betű- és számképzetek megerősítése érdekében

**A TANÓRÁK ELŐKÉSZÍTÉSE, ÓRATÍPUSOK, VÁZLAT-TERVEK ÉS HOZZÁRENDELTEK
ESZKÖZSZÜKSÉGLET, VALAMINT BERENDEZÉS**

Kockák	
Hangszerek és zörejkeltésre alkalmas tárgyak	Auditív figyelem, észlelés és emlékezet fejlesztése
	Összefüggések megértése, vizuális megerősítés minden ismeretanyaghoz
Sport- és játékszerek	
	Szabálytudat és -tűrés, siker és kudarc átélése, kezelése
Díszletek, jelmezek, paraván, bábok, maszkok (színpad/dobogó)	
Filmek, video- és DVD-tár	
Képek, kártyák, újságok	
	Adatok kitöltése, másolása, hivatalos formák kipróbálása, írásbeli kommunikációs gyakorlatok különböző címmel és céllal
	Tájékozódási gyakorlatok
	Ismeretszerzési gyakorlatok
Számítógép-oktató szoftverek	
Számítógép, pendrive, projektor/kivetítő	

4. feladat

Mit figyeljünk meg a tanulási környezet kialakításához?

MUNKANYAG

5. feladat

Hasonlítsa össze a hagyományos és az alternatív tanítási-tanulási módszereket!

Alternatív	Hagyományos

6. feladat

Hogyan rendezné át a tanterem berendezéseit egy projekt vagy epochális oktatás szerint tartott órán?

<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

7. feladat

Sorolja fel mi a hagyományos zárt oktatásnak a hátránya a tanórai munkában.

<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

MEGOLDÁSOK

1. feladat

- Kognitív képesség
- Kommunikációs képesség
- Szociális képesség
- Motoros képesség
- Kreatív képesség
- Orientációs képesség

2. feladat

- Aktív fogalomalkotás, mint tanulási módszer
- Gondolkodás formáinak tanítása – tanulása
- A problémafelvető oktatás, mint módszer
- A tananyag a gondolkozási formák szempontjából való speciális elemzése

3. feladat

Eszközcsoportok	Funkciójuk
Tapintható betű- és számformák különböző anyagokból, többféle méretben, hívóképek	Érzékszervi megerősítés a betű- és számképzetek megerősítése érdekében
Kockák	Számfogalom kialakítása, számlépcsők építése
Hangszerek és zörejkeltésre alkalmas tárgyak	Auditív figyelem, észlelés és emlékezet fejlesztése
Modellek, szemléltetőeszközök	Összefüggések megértése, vizuális megerősítés minden ismeretanyaghoz
Sport- és játékszerek	A mindennapi testmozgás és mozgásfejlesztés eszköztára (ne csak a testnevelők férjenek hozzá)
Társasjátékok	Szabálytudat és -tűrés, siker és kudarc átélése, kezelése
Díszletek, jelmezek, paraván, bábok, maszkok (színpad/dobogó)	Szerepjáték, szituációs játék, dramatizálás, élethelyzetek megjelenítése, szóbeli kommunikációs gyakorlatok különböző címmel és céllal
Filmek, video- és DVD-tár	Szituációk elemzése, feldolgozása, megbeszélése
Képek, kártyák, újságok	Vizuális figyelem, észlelés és emlékezet fejlesztése
Nyomtatványok, iratmásolatok, csekkek, önéletrajz-,	Adatok kitöltése, másolása, hivatalos formák

**A TANÓRÁK ELŐKÉSZÍTÉSE, ÓRATÍPUSOK, VÁZLAT-TERVEK ÉS HOZZÁRENDELTE
ESZKÖZSZÜKSÉGLET, VALAMINT BERENDEZÉS**

levél-, kérelemminták	kipróbálása, írásbeli kommunikációs gyakorlatok különböző címmel és céllal
Térképek, menetrendek, telefonkönyv	Tájékozódási gyakorlatok
Lexikonok, enciklopédiák, CD-tár, katalógusok, számítógép internet-hozzáféréssel	Ismeretszerzési gyakorlatok
Számítógép-oktató szoftverek	Önálló tanulás
Számítógép, pendrive, projektor/kivetítő	Tanulói portfólió, prezentáció, csoportos projektek tervezése és bemutatása

4. feladat

- Gazdag, stimuláló ingerek
- Csoportos helyek kialakítása
- Zárt és nyitott helyek összekötése
- A motivációnövelés
- Érzelmi biztonság megteremtése
- Változatos helyek kialakítása
- Minden forrás elérhetővé tétele a tanulók számára
- Aktív és passzív helyek biztosítása
- Személyes helyek megléte

Termek berendezése

- A termék díszítése legyen mértéktartó, és irányítsa a figyelmet a legfontosabb tanulónálókra. A sok szín és forma zavarja a tájékozódást.
- A téri orientációs problémákkal küzdő kisiskolások lehetőleg a táblával, a pedagógussal szemben üljenek.
- A figyelemzavar, az impulzivitás, az önkontroll bármilyen problémájának fennállásakor a tantermet stabil, lekerekített élű bútorokkal rendezzük be a balesetek megelőzése érdekében.
- A rend és a rendszer a környezetünkben hozzájárul a biztonság, a kiszámíthatóság érzéséhez és ezzel a lelki egyensúly fenntartásához is.
- A magatartási problémákat mutató gyermek esetében mind a motiváció, mind pedig a figyelem fenntartásában fontos szerepe van az ültetésnek. A jelzések áramlatába kell ültetni, nem a késő területre, ahonnan nehezebb követni a foglalkozás menetét, és eleve előbb kilép a feladathelyzetből és nagyobb valószínűséggel köti le magát más tevékenységekkel.
- Sokféle tevékenység közben fokozottan szennyeződik a bútorzat, fentiek mellett a jó tisztíthatóság kiemelt szemponttá válik a bútorok kiválasztásakor.
- A fejlesztő eszközök

A TANÓRÁK ELŐKÉSZÍTÉSE, ÓRATÍPUSOK, VÁZLAT-TERVEK ÉS HOZZÁRENDELTELSZKÖZSZÜKSÉGLET, VALAMINT BERENDEZÉS

- A fejlesztő eszköz kategóriája tágabb érelemben magában foglalja a tankönyveken, füzeteken és íróeszközökön kívüli, bármely foglalkozáson használható, a tanuló társadalmi beilleszkedésének folyamatát elősegítő eszközöket.

5. feladat

Alternatív	Hagyományos
Facilitáló pedagógus	Autokrata típusú
Individuális tanulás	Frontális tanulás
Munkaforma Módszer: Individualizált tanulás	Frontális együttes tanulás
A terem berendezése változik	Hagyományos padok
A gyermek szükségleteinek a figyelembevétele	A teljesítmény fontossága

6. feladat

A székeket körbe, vagy csoportos munkához 4–6 csoportban. Összetolni az asztalokat a csoportmunkához, a tanári asztal kikerülne az osztályterem központi részéből. Az eszközöket nyitott polcon elhelyezni.

7. feladat

- Frontális osztálymunka dominál
- Teljesítményorientált
- Az egyéni szükségleteket, fejlődést, fejlesztést

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM

Lénárd Sándor – Rapos Nóra: Adaptív oktatás Szöveggyűjtemény 2. kötet. Educatio, Budapest, 2008.

Hunyadi Györgyné – M. Nádas Mária: Pedagógiai tervezés In. Adaptív oktatás Szöveggyűjtemény 2. kötet. Educatio, Budapest, 2008.,

M. Nádas Mária: Az oktatás szervezeti keretei és formái, In. Falus Iván (szerk.): Didaktika, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2003.

Bolla Veronika – Dr. Perlusz Andrea – Taufer Ildikó: Habilitációs és rehabilitációs tevékenységek – Fejlesztő foglalkozás tervek és óravázlatok, Educatio, Budapest, 2008.

Máténé Sej Jolán (8. fejezet): A tanulási környezet, In. Adaptációs kézikönyv, Educatio, Budapest, 2008.

AJÁNLOTT IRODALOM

Falus István (szerk.): Didaktika. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest, 2003.

Illyés Sándor (szerk.): Gyógypedagógiai alapismeretek. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar, Budapest, 2000.

Papp Gabriella (szerk.): Válogatás az integrált nevelés szakirodalmából. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1994.

Tölgyszéki Papp Gyuláné (szerk.): A tanulási nehézségek kezelése. Logopédiai Kiadó, Budapest, 2001.

1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról, módosításokkal egybeszerkesztett változat, 2003.

A(z) 1283-06 modul 011-es szakmai tankönyvi tartalomeleme felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
54 140 01 0000 00 00	Gyógypedagógiai asszisztens
52 140 01 0000 00 00	Pedagógiai asszisztens

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:
20 óra

MUNKANYAG

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1-2008-0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.

Telefon: (1) 210-1065, Fax: (1) 210-1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató